

DICTIONAR EDITORIAL
Magazine Multimedie - Collecții

RĂDĂCINĂ

Rădăcină Chiriacescu

DESENATOR

Desenator Chiriacescu

CHIȘINĂU COPIL

Chișinău Copil Chiriacescu

Marele dicționar al **PSIHOLOGIEI**

Traducere din limba franceză de (în ordinea contribuției):

Aliza Ardeleanu

Sabina Dorneanu

Nicolae Baltă

Alexandra Borș

Matei Georgescu

Nicolae Dumitrișcu

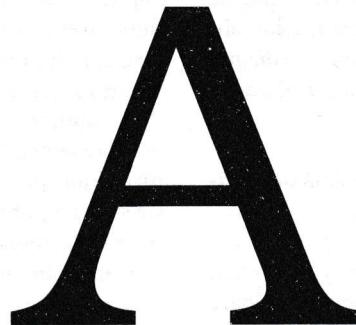
Diana Lupu

Genoveva Teleki

Irina de Hillerin

Rodica Chiriacescu

A [TIP]

(fr. *type A*; engl. *type A, A-type personality*)

■ Potrivit unei definiții empirice, ansamblu al observațiilor realizate asupra unor subiecți în mod special susceptibili să fie afectați de anumite tulburări cardio-vasculare.

M. R. [A. A.]

→ TIP A ȘI TIP B

ABANDONISM

s.n. (fr. *abandonnisme*; engl. *abandonment complex*)

■ Sentiment și stare psihoafectivă de permanentă inscuritate, legate de teama irațională de a fi abandonat de părinți sau apropiați, fără legătură cu o situație reală de abandon.

Fără îndoială, în istoria infantilă a pacientului se află adesea episoade de real abandon sau de doliu, de respingere de către părinți cu prilejul unei neînțelegeri conjugale, al unui divorț; dar, pe de altă parte, se știe că mulți copii orfani sau separați de când erau foarte mici de părinții lor nu vor deveni numai din acest motiv abandonici. Prin urmare, există la aceștia din urmă o predispoziție sau interacțiuni parentale patogene extrem de timpuriu, care i-au transformat în subiecți hipersensibili, anxioși, instabili pe plan caracterial, fragili pe plan emoțional, ce reacționează în general foarte rău la orice frustrare.

La o analiză psihologică, există în aceste cazuri atât o suferință datorată singurătății și abandonului, o închidere în sine, o autodevalorizare, anumite tendințe de a regresa în sensul unei reîntoarceri la sănul matern și la poziții infantile, cât și pornirea de a-l agresa perpetuu pe celălalt, într-un fel de comportament reacțional impulsiv. Așa cum a constatat J. L. Faure, în cazul lor problema psihoafectivă este „de ordinul unei frustrări resimțite în mod imaginar sau temute și inacceptabile, ca în aşteptarea unui

abandon întotdeauna posibil virtual (însă a cărui realizare concretă, dacă, accidental, se întâmplă, se dovedește a fi fără nici o influență asupra acestui sentiment sau chiar, paradoxal, îl atenuază, în măsura în care, neîndoelnic, experiența realității vine atunci să se substitue așteptării imaginare“).

Psihanaliticii elvețieni C. Odier și G. Guex au încercat să izoleze o entitate nosologică, *nevroza de abandon*. Ea ar fi caracterizată de acest abandonment dezvoltat la copil pe fondul unei avidități afective insațibile (mai mult constituțională decât conflictuală), printr-o asociere de angoasă, agresivitate reacțională, nonvalorizare de sine (nu este iubit pentru că nu este demn de iubire) și de mentalitate catastrofică, însotită de riscul trecerii la acte suicidare. Guex distinge două tipuri: *negativ-agresivul*, care trece cu ușurință la act și *pozitiv-iubitorul*, cu un pronostic mai favorabil. Izolarea acestei nevroze a fost contestată (mai ales de către D. Lagache și J. Favez-Boutonier) atât pe plan structural, cât și pe plan clinic. Cu toate acestea, caracterul abandonic există ca un mod de reacție destul de specific al unor personalități fragile, clasificate de unii în cadrul stărilor limită și de alții în cel al psihonevrozelor narcisice (O. Kernberg). Psihoterapia îi poate ajuta, dar psihanaliza de tip ortodox este, în general, inoperantă și neindicată.

J. P. [A. A.]

ABATERE

s.f. (fr. *écart*; engl. *deviation*)

■ STAT. 1. Caracteristică de dispersie a unei distribuții.

Există mai multe tipuri de abateri. *Abaterea* (sau *intervalul intercuartil*) (fr. *écart interquartile*; engl. *quartile deviation*) este intervalul dintre primul și al treilea quartil. *Abaterea mediană* (fr. *écart probable*; engl. *median deviation*) este valoarea mediană a seriei de abateri față de origine, în general cea medie. *Abaterea medie* (fr. *écart mo-*

yen; engl. *average deviation*) este media abaterilor față de origine, în general cea mediană, considerată în valori absolute. *Abaterea standard* (sau *tip sau abaterea medie pătratică*) (engl. *standard deviation*) este rădăcina pătrată a varianței.

■ **STAT. 2. Distanță separând o valoare dată de o origine (în general cea medie).**

Abaterea față de medie (fr. *écart à la moyenne*; engl. *deviation from the mean*) este diferența dintre o valoare dată și cea medie, considerată cu semnul ei (suma acestor abateri pentru distribuția cărora a fost calculată media este nulă). *Abaterea redusă* (engl. *standard score* sau *Z-Score*) este abaterea față de medie împărțită la abaterea standard. Abaterea redusă permite să se compare poziția relativă a elementelor aparținând unor distribuții ale căror medii și ale căror abateri standard pot fi diferite. Suma abaterilor reduse ale unei distribuții este nulă; abaterea lor standard este egală cu 1.

M. R. [N. B.]

ABILITATE

s.f. (fr. *habileté*; engl. *skill*)

■ **Competență dobândită, care conduce la niveluri de performanță ridicate în realizarea unei atribuții sau a unei categorii de atribuții.**

■ **GENER.** În meseriile aşa-zise „manuale“, în activitățile sportive, artistice, tehnice, clasamentul ierarhic al indivizilor se bazează în esență pe gradul lor de abilitate, definit mai mult sau mai puțin precis (dexteritate, virtuozitate etc.). Termenul de abilitate este mai rar folosit pentru a califica o competență intelectuală. La un nivel egal de învățare, diferențierea indivizilor în funcție de gradul abilității lor ar reflecta dispozițiile lor înăscute, specifice atribuțiilor deprinse, talentele lor. Cu toate acestea, este foarte dificil să se disocieze talentul de efectele datorate educării competențelor, precum curiozitatea și tenacitatea, și de practicarea abilităților aşa-zise „de bază“, cum sunt cititul, adică de exercițiile prin care este însușită învățarea. Abilitățile admit, în funcție de atribuții, niveluri foarte diverse și întotdeauna relative la o normă. Toate cer exercițiul practic al acțiunii sau al acțiunilor care le constituie.

■ **DEZVOLT.** Dobândirea abilităților motrice reține atenția specialiștilor dezvoltării pentru următoarele motive:

– imaturitatea motrice a bebelușului, evidentă, incitată la determinarea nivelurilor motoare specifice vârstei, pornind de la care se poate lua în considerare posibilitatea învățărilor. De exemplu, apariția mișcării de prindere, prin

alipirea degetului mare și a celui arătător, este indicatorul unui nivel care permite apucarea fină, dar care, de asemenea, condiționează ținerea în mână a unui creion și constituie astăzi una din premisele oricărui exercițiu grafic;

– studierea exercițiilor motoare precoce, spontane, permit cănoașterea a ceea ce reprezintă, în cadrul organizației lor, precerințele formării ulterioare a abilităților. Ceea ce s-a putut face, de exemplu, analizând relațiile dintre mersul automat al nou-născutului și mersul autonom, care apare în jurul vârstei de un an cel mai târziu.

H. B. [S. D.]

ABORDARE

s.f. (fr. *approche*; engl. *approach*)

■ **Clasă de comportamente în care un organism se îndreaptă, spațial sau nu, spre un obiect sau un stimул cu valență pozitivă.**

În conceptualizarea behavioristă, această noțiune este aproape echivalentă cu aceea de „comportament orientat spre un scop“ pozitiv (atractiv) sau de „comportament întărit pozitiv“. Rezultatul acesteia trebuie în mod necesar să fie definit ca aşteptarea și, adesea, consumarea unui obiect sau stimul într-o totală observabil. Acest comportament este opus celui de evitare*, fiindu-i totodată simetric.

J.-F. L. N. [A. A.]

→ SCOP, CONFLICT, EVITARE

ABORDARE MANUALĂ

(fr. *approche manuelle*; engl. *prereaching*)

■ **Gest în extensie al brațului și al mâinii spre un obiect apropiat, localizat perceptiv.**

Expresia a fost creată în două scopuri: pentru a diferenția, la adult, fazele de mișcare prealabile apucării manuale propriu-zise; în psihologia dezvoltării, pentru a ilustra conducele considerate, la prima vedere, ca intermediare între reflexul de cramponare și prehensiunea organizată.

Situată și studiată, la început, între 2 și 5 luni, abordarea manuală vizează un obiect aflat la o distanță mică. Ea nu-și atinge întotdeauna ținta (gestul se poate opri în apropierea acesteia) și, atunci când o atinge, contactul nu suscitană închiderea brutală a degetelor pe obiect, închidere care caracterizează reacția de cramponare. De cele mai multe ori, ea nu ajunge nici la o prindere manuală (cu sau fără transportare). Abordarea manuală a nou-născutului nu include o modelare anticipatoare a mâinii; ea nu realizează o vizare precisă. În sfârșit, segmentele corporale care participă la gest, comanda și organizarea acestuia compun un tablou tipic, transformat mai târziu în acțiune voluntară.

Abordarea manuală a unui obiect aflat la distanță poate fi studiată la adult și copil, independent de apucare și de manipulare, în sarcini de vizare a țintei. Astfel, s-au pu-

tut distinge, la adult, două faze în mișcarea de abordare: o fază inițială, marcată printr-o accelerare, urmată de o fază de decelerare. Legea lui Fitts și principiul de izocronie explică această organizare secvențială. Faza inițială este descrisă ca „balistică“. Direcția imprimată mâinii, la plecare, nu este corectată în timpul acestei faze rapide. Numai în faza finală, frânarea, se fac corectările care-i permit mâinii să ajungă tocmai la țintă. Vederea mâinii în mișcare ia parte în mod determinant la această ajustare finală asigurând un ghidaj* vizual.

Nu la fel se întâmplă la începutul vieții. În prezența unui obiect apropiat, vizibil în mod clar, mișările mâinii par eratic. Sunt lente, segmentate, formate din numeroase accelerări și încetiniri. Contactul cu obiectul nu se stabilește decât întâmplător și numai arareori. Totuși, în condițiile unei situații și ale unei posturi favorabile, s-a putut demonstra că nou-născutul de câteva zile apropie un obiect la o distanță de captură (mai precis, a cărui depărtare nu depășește lungimea brațului intins pe jumătate) în mod indirect, printr-o traекторie complexă, și că vederea obiectului influențează această mișcare: cu cât timpii de fixare asupra obiectului, ei însăși discontinui, sunt mai mari, cu atât mâna ajunge mai aproape de obiect. Prin urmare, abordarea manuală apare ca o coordonare senzorio-motorie dintre cele mai precoce, dar rudimentară. Chiar și fără fixare, traectoria mâinii nu este niciodată directă, iar mișcarea rămâne segmentată și, în general, lentă. Vederea nu asigură un ghidaj.

Gestul de abordare manuală evoluează odată cu vîrstă într-un mod deloc monoton: direcția mișcării se dovedește din ce în ce mai clară și pornind din ce în ce mai grabnic de la amorsa unei extensii a brațului. Pe la 2-3 luni, viteza sa crește până la o proiecție balistică, fără frânare, apoi descrește din nou. Brațul și mâna sunt la început sudate în aceeași mișcare, iar, pe la 4 luni, se diferențiază o mișcare proprie a mâinii și se observă o deschidere anticipatoare a acesteia. La vîrstă aceasta, la care mișcarea duce de cele mai multe ori la un contact, deschiderea anticipată a mâinii nu este deocamdată armonizată cu mărimea sau orientarea obiectului.

În abordarea manuală, se constată o serie de diferențieri laterale, care variază după cum subiectul reușește sau nu să apuce obiectul.

H. B. [A. A.]

→ LATERALIZARE

ABRAHAM [Karl]

Medic și psihanalist german (Bremen, 1877 – Berlin, 1925).

Lucrează cu E. Bleuler la Burghölzli, spital psihiatric din Zürich. Aici îl întâlnește pe C. Jung, care îl inițiază în ideile lui Freud. Fondează, în 1910, Asociația Psihanalitică din Berlin, prima ramură a Asociației Psihanalitice Internaționale, al cărei președinte devine în 1925. Este unul din-

tre cei care au avut un rol major la răspândirea psihanalizei în afara Vienei. Contribuția sa este foarte bogată: introducerea noțiunii de obiect parțial, definiția proceselor de introiecție și încorporare, studierea stadiilor pregenitale.

În afara corespondenței cu Freud, opera sa cuprinde numeroase lucrări: *Traum und Mythus [Vis și mit]* (1909), *Untersuchungen über die früheste prägenitale Entwicklungsstufe der Libido [Examinare a celei mai precoce etape a libidoului]* (1916).

R. L. [A. A.]

ABREAȚIE

s.f. (fr. *abréaction*; engl. *abreaction*; germ. *Abreagieren*)

■ Apariție în cîmpul conștiinței a unui afect până atunci refuzat.

Anumite afecte, care nu au fost în mod normal resimțite în momentul actualității lor, au fost menținute în inconștient din cauza legăturii lor cu amintirea unui traumatism psihic. Afecte și amintiri astfel legate au fost atunci refuzate datorită caracterului lor dificil de suportat. Atunci când afectul și verbalizarea amintirii irup în același timp în conștiință, se produce abreația, manifestându-se prin gesturi și cuvinte ce explică aceste afecte. Cel mai adesea, abreația se petrece în timpul eliminării rezistenței la această irupere, în cursul unei cure analitice și mulțumită transferului asupra analistului.

R. L. [A. A.]

ABSENȚĂ

s.f. (fr. *absence*; engl. *absence*)

■ Scurtă perioadă (5-12 secunde) de atenuare sau pierdere a conștiinței, manifestându-se printr-o suspensare a activității voluntare, însoțită de păstrarea obișnuită a automatismelor motorii și urmată de o amnezie lacunară referitoare la evenimentele acestei perioade.

Absența se întâlnește la isterici. Dar ea constituie mai ales o varietate de criză epileptică, varietate care nu este însoțită de manifestări convulsive generalizate, foarte caracteristică pentru „micul rău“, forma cea mai frecventă a epilepsiei infanto-juvenile. În electroenzefalogramă, ea se traduce prin unde punctate bilaterale și sincrone cu o frecvență de 2-3 cicluri pe secundă, ce dispar odată ce paroxismul critic ia sfârșit.

J. P. [A. A.]

→ EPILEPSIE

ABSINT

s.n. (fr. *absinthe*; engl. *absinthe*)

■ Băutură obținută prin distilarea unei plante aromatice (*Artemisia absinthium*), o varietate de pelinari-

ță, după macerare în alcool și care, consumată în mod repetat, determină apariția unor manifestări toxice (psihice și neurologice) majore.

Absintul conține absintinină, tonică și cu un gust amar. Cuprinde și între 0,2% – 0,5% dintr-un ulei aromatic bogat în tuiol și în derivatul său oxidat, tuiona, care prezintă importante proprietăți psihooactive. Secretul „zânei verzi” și resortul vrăjilor ei rezidă în asocierea toxicității tuionei cu aceea a alcoolului (odinoară, concentrația ajungea până la 70%).

Absintismul s-a răspândit în mediile artistice și literare începând din anii 1870, înainte de a se generaliza (având o conotație populară, chiar interlopă) la sfărșitul secolului și de a căpăta proporțiile unui flagel. Interzicerea absintului (1915, în Franța) a determinat apariția unor aperitive aromatizate cu anason.

R. L. [A. A.]

ABSTEM

adj. și s.n. (fr. *abstème*; engl. adj. *abstemious*, s. *abstainer*)

■ Se spune despre o persoană care refuză consumarea oricărei băuturi alcoolice.

P. F. [A. A.]

ABSTINENȚĂ

s.f. (fr. *abstinence*; engl. *abstinence, teetotalism*)

■ Abținere voluntară și durabilă de la consumarea unui produs susceptibil să creeze dependență (alcool, tutun sau drog).

În trecut, prin „abstență” se înțelegea în primul rând abținerea voluntară de la plăcerile sexuale – continența, castitatea –, în funcție de motivații mai ales religioase, morale sau culturale. Motivații asemănătoare, în general conforme unui context social precis, dar și preconizări medicale sau terapeutice, îl pot ajuta pe un subiect să renunțe la tutun, alcool sau droguri.

Doar abstența durabilă permite eliminarea dependenței. Instaurarea sa constituie obiectul unor cure* de dezintoxicare, susținute de postcure*, al căror obiectiv este reinvățarea (sau învățarea) unei viațe afective, sociale și culturale libere de dependență de psihotrope.

J.-L. S. [A. A.]

ABSTINENȚĂ (REGULĂ DE)

(fr. *abstinence [règle d']*; engl. *rule of abstinence*; germ. *Abstinenzregel*)

■ Principiu potrivit căruia travaliul curei nu poate fi dus la bun sfârșit decât dacă exclude ceea ce ar putea

alina imediat dificultățile nevrótice ale subiectului, mai ales satisfacțiile pe care acesta le-ar putea afla ca răspuns la erotica de transfer.

S. Freud estimează că energia psihică nu poate fi cu adevărat disponibilă pentru cură decât dacă nu este imediat reinvestită în niște obiecte exterioare travaliului însuși. Astfel, el îi sfătuiește pe pacienți să nu ia în timpul curei hotărâri importante pentru viața lor viitoare. De asemenea, îi recomandă analistului să evite gratificarea subiectului cu satisfacții afective, care i-ar putea fi de ajuns și ar face din acest moment mult mai puțin necesar travaliul care duce la schimbare.

Evaluarea actuală a principiului de abstență este o problemă delicată. În general, psihanaliticii au renunțat să le interzică pacienților luarea oricărei decizii importante de-a lungul curei. Dar, din punct de vedere istoric, principiul de abstență a avut această valoare de a repune în discuție reprezentarea unei totale neutralități a analistului: faptul acesta apare cu claritate în „tehnica activă“ a lui S. Ferenczi, care proscrise mai ales anumite practici repetitive ce paralizează travaliul analitic.

R. C. [A. A.]

ABSTRACTIE

s.f. (fr. *abstraction*; engl. *abstraction*)

■ GENER. 1. Activitate de prelucrare cognitivă prin care, într-o situație specifică dată, un individ neglijăza anumite părți sau anumite caracteristici ale acestei situații, pentru a nu reține decât un număr oarecare din acestea.

Această accepție corespunde expresiei „a face abstracție de“. În psihologia cognitivă, abstracția este adesea legată de sau asimilată „atenției selective“. Ea are o mare importanță în cele mai multe dintre activitățile intelectuale.

Astfel, putem considera un obiect independent de culoarea sau formă sa etc., o cină independent de cel sau cei care măñâncă, de ceea ce se măñâncă, de locul unde ea are loc etc. În ambele cazuri, anumite aspecte sunt neglijate. Această activitate ține de dispozitivul de prelucrare cognitivă a indivizilor și ea se desfășoară în durete scurte (secunde sau minute).

SARCINILE DE CLASIFICARE

Reușita unei astfel de activități este bine evidențiată în sarcinile simple de clasificare: dacă unui subiect i se prezintă o mulțime de obiecte care se disting unele de celealte prin, de exemplu, culoare, formă și mărime, și dacă acestuia i se cere „să pună laolaltă toate obiectele mari“, el va trebui să facă abstracție de culoare și de formă. Dacă i se cere, într-un mod mai complex, să regupeze „toate obiectele care sunt mari și circulare“ (sau „rotunde“), el nu va putea duce la bun sfârșit această

sarcină decât îndepărțând toate obiectele mici, chiar dacă sunt rotunde, și toate obiectele pătrate, chiar dacă sunt mari, și totodată punând laolaltă atât obiectele albastre, cât și cele verzi sau roșii etc., cu alte cuvinte făcând abstracție de culoare.

Rolul criteriilor

Asemenea sarcini pot să comporte un număr mai mic sau mai mare de factori de clasificare și diverse criterii de decizie care țin seama de acești factori: exemplele precedente ilustrează utilizarea unuia sau a două criterii. Aceste sarcini pot în mod firesc să vizeze tot felul de obiecte sau entități care nu sunt obiecte (de exemplu, în timpul unei clasificări a țărilor după criteriile mărimii populației și a venitului național).

Utilizare în teste

Aceste sarcini experimentale pot fi utilizate, dintr-o perspectivă a psihologiei generale sau comparative (de căldă, în timpul dezvoltării copilului), pentru studierea unor activități intelectuale sau, într-un mod mai general, a inteligenței pentru care abstracția este o componentă esențială.

Aceste sarcini pot să se prezinte și sub forma unui test mental și să permită situaarea stării capacitaților abstractive ale unui individ. Ele sunt folosite în psihologia diferențială, în psihologia dezvoltării sau în psihopatologie pentru determinarea deteriorării acestor capacitați etc. Deși importanța acestor teste este foarte mare și au fost incluse în numeroase baterii psihometrice, nu trebuie să credem că ele ar putea oferi într-un mod simplu o măsură a capacitații de abstractizare și, *a fortiori*, a „inteligenței“.

MODIFICAREA CLASIFICĂRILOR

Aceași situație o putem utiliza într-un mod mai complex: de exemplu, după ce am obținut de la subiect „să pună laolaltă obiectele mari și rotunde“, îi putem cere să-și modifice clasificarea și să „așeze acum împreună obiectele pătrate albastre“. Schimbăm astfel criteriul de clasificare, toate celelalte elemente ale situației rămânând constante.

Capacitatea de a schimba astfel criteriul de clasificare este o a doua caracteristică cognitivă extrem de importantă care ține de domeniul abstractizării. Ea este suportul pentru o a treia caracteristică: cea care constă în găsirea aceluia sau acelor criterii adecvate de clasificare, atunci când acestea nu sunt oferite de situație sau experimentator. În general, subiectul trebuie să încearcă mai multe criterii și să le schimbe dacă sunt neadaptate.

REZOLVAREA PROBLEMELOR

Folosirea acțiunii acestor moduri de activitate se regăsește, practic, în toate sarcinile cognitive. Ultimul corespunde în mod tipic sarcinilor rezolvării de probleme. În

acest caz, reușita depinde foarte mult de selectarea criteriilor adecvate, cele care sunt pertinente în raport cu obiectivul.

S-a demonstrat că în problemele simple de aritmetică (probleme din școala primară, de tipul „robinete“ sau „trasee ale trenurilor“), eșecul școlarilor provine cel mai adesea din faptul că ei țin cont de informațiile oferite în enunțuri și cărora sunt obișnuiați să le dea atenție, dar care nu sunt pertinente pentru rezolvarea problemei. Aceasta cere adesea neglijarea celor mai obișnuite criterii de clasificare (mai ales perceptive) și luarea în considerare a informațiilor referitoare la relații, informații care sunt mai puțin familiare și mai abstrakte decât precedentele.

Aceste rezultate au o mare însemnatate și se pare că pot fi generalizate la toate activitățile intelectuale: a ști să faci abstracție de anumite caracteristici nonpertinent ale unei situații este o cheie esențială pentru rezolvarea oricărei probleme.

■ GENER. 2. Activitate de învățare prin care, pornind de la un ansamblu de situații parțial asemănătoare și parțial diferite, un subiect extrage cunoștințe generale și le stochează în memoria sa conceptuală.

În exemplele precedente, se presupune că subiectul dispune deja de cunoașterea, explicită sau implicită, a ceea ce este o mărime, o culoare, o formă etc., adică a factorilor de clasificare și a relațiilor acestora cu obiectele (a faptului că o bucată de lemn are o formă, o mărime etc.). Vom spune că această cunoaștere este explicită dacă subiectul o poate exprima în limbajul care-i corespunde și implicită sau procedurală în caz contrar.

ROLUL VALORILOR DE ATRIBUT

Printre factorii de clasificare, o categorie esențială este constituită de caracteristicile sau proprietățile obiectelor. În psihologie, se vorbește de obicei despre atribute pentru a desemna asemenea caracteristici sau proprietăți (precum cele citate mai sus) și despre valori de atribut* pentru a desemna felurile lor (precum „roșu“ sau „albastru“ pentru atributul „culoare“, „mic“ sau „mediu“ pentru atributul „mărime“, „pătrat“ sau „rotund“ pentru atributul „formă“ etc.).

În general, se consideră a fi fundamental faptul următor: este posibilă descrierea obiectelor și a conceptelor care le corespund pornind de la conjuncția (și disjuncția) valorilor de atribut. Astfel, o farfurie poate fi descrisă ca un obiect în general circular, plat sau adânc, din porțelan etc.

Funcționarea cognitivă se bazează, aşadar, pe cunoașterea sau stăpânirea unor asemenea atribute și concepte și a relațiilor dintre ele. Cele mai simple (cele deja menționate) sunt în esență de origine perceptivă. De partea cealaltă, proprietățile aritmetice, geometrice, relationale ale obiectelor sau entităților (de exemplu, numărul, sub-

diversele sale forme, masa sau viteza unui corp, caracterul prim al unui număr, validitatea unui raționament sau a unei metode, recursivitatea unei proceduri, produsul național brut într-o economie națională etc.) sunt tot atribuite, totuși mai greu de achiziționat și de manipulat decât precedentele; atributile devin progresiv mai complexe și formează ierarhii conceptuale.

ACHIZIȚIA VALORILOR DE ATRIBUT

Achiziția lor constituie un aspect foarte important al dezvoltării cognitive. În general, se consideră că ea se efectuează prin abstractizare pornind de la punerea în relație a ansamblurilor de situații parțial asemănătoare și parțial diferite, din care indivizii extrag informația generală, ce se constituie în cunoștințe. Acestea sunt mai apoi înmagazinate în memoria cognitivă, conceptuală.

Această extragere a informației generale este un proces de abstractizare diferit de cel descris mai înainte. El se desfășoară mai degrabă pe durate lungi (zile, săptămâni sau luni) și determină structurile memoriei pe termen lung, în timp ce abstractizarea descrisă inițial depinde de memoria de lucru.

Limbajul joacă aici un rol determinant care nu încețează să crească odată cu vîrsta subiectului, dar și cu dezvoltarea cognitivă a societăților, în măsura în care concepțele și atributile abstracte nu pot fi, din punct de vedere psihologic, utilizate, decât cu condiția de a putea fi numite. De altfel, în societățile moderne, foarte multe cunoștințe sunt introduse prin intermediul limbajului.

■ LOG. și LINGV. Proprietate a unui concept sau a unei semnificații a unui cuvânt, care le face mai mult sau mai puțin abstrakte, în comparație cu altele (numite mai concrete).

Caracteristica de abstractie, pe care trebuie să o distingem de activitățile de abstractizare, se aplică atât conceptelor, cât și semnificațiilor cuvintelor. Putem spune că abstractia este o proprietate a conceptelor, aşa cum forma și mărimea sunt proprietăți ale obiectelor. Astfel, conceptul de „patrulater“ este abstract în comparație cu cel de „pășune“, aşa cum semnificația cuvântului „vegetal“ (semnificație care, în mod normal, coincide și unui concept) este astfel în comparație cu aceea a cuvântului „salată“. Prin extensie, vom putea vorbi despre „abstractia unui cuvânt“: se desemnează astfel ceea ce este, în mod riguros, „abstractia semnificației acestui cuvânt“.

GRADELE DE ABSTRACTIE

Este convenabil să considerăm această proprietate a conceptelor ca fiind gradată și să o numim mai degrabă „grad sau nivel de abstractie“. Ceea ce implică faptul că nu trebuie să împărtăşim concepțele sau semnificațiile doar

în două clase cărora le-am aplicat termenii de „abstract“ și de „concret“, ci în mult mai multe.

Bineînțeles, *gradul de abstractie* nu este strict măsurabil, dar el poate fi estimat și exprimat cu ajutorul tehnicilor și scalelor. Astfel, utilizând judecările ordonate, vom spune că „a fi viu“ se află la un nivel de abstractie mai înalt decât „animal“, acesta decât „mamifer“, acesta decât „câine“, acesta decât „setter“, acesta decât „setter irlandez“; avem în acest caz 6 grade sau niveluri de abstractie.

Atunci când vrem să comparăm nivelul de abstractie al unor concepte care aparțin unor domenii semantice diferite, întâmpinăm mai multe dificultăți: de exemplu, conceptul de „vehicul“ este situat la un nivel de abstractie mai înalt decât cel de „animal“ sau invers? De asemenea, putem folosi tehnici experimentale dovedite pentru a obține estimări ale nivelului de abstractie care să fie independente de domenii. Prin acest mijloc, s-au stabilit anumite scale și s-au elaborat unele „tablouri“ care indică nivelul comparativ de abstractie al unui ansamblu de concepte sau semnificații de cuvinte.

Tradiția cere să utilizăm cuvântul *abstractie* și pentru a desemna niveluri înalte de pe o scală. Iată un sens ușor diferit de precedentul: în acest caz, cuvântul înseamnă „caracter a ceea ce este foarte abstract“; opusul său este „concretețe“ („caracter a ceea ce este concret, puțin abstract“).

EXTENSIE ȘI COMPREHENSIE ȘI ALTE PROPRIETĂȚI

Proprietatea de *abstractie/concretețe* este corelată celei de „generalitate/specificitate“: cu cât un concept este mai abstract, cu atât este mai general și, invers, cu cât este mai concret, cu atât este mai specific.

Regăsim aici ceea ce a fost uneori exprimat sub formă unei „legi logice“, numită *legea Port-Royal* (referitoare la relația inversă dintre „extensia“ și „comprehensiunea“ unui concept). Psihologia nu are nevoie să se raporteze la o lege logică pentru a observa realitatea acestei corelații, pe care au confirmat-o toate studiile empirice incluzând estimări ale nivelului de abstractie. Există și o corelație empirică ridicată între nivelul de abstractie al conceptelor și „gradul lor de familiaritate“ (el însuși corelat unor frecvențe, aceea a cuvintelor și aceea a obiectelor sau situațiilor). De asemenea, trebuie să menționăm și corelația ridicată între nivelul de abstractie și „gradul de imagerie“, aplicate cuvintelor.

Cercetarea experimentală a demonstrat pe deplin că nivelul de abstractie al unui concept sau al unei semnificații este un factor important pentru prelucrarea sa cognitivă. Se afirmă adesea că, cu cât concepțele sau semnificațiile sunt mai concrete, cu atât prelucrarea lor cognitivă este mai ușoară, rapidă și lipsită de erori. De fapt, lucrul acesta nu pare să fie adevărat decât parțial, variind în funcție de domeniile semantice. Studiile care se raportă

tează la nivelul de bază al reprezentărilor ne determină să credem că există un nivel de abstracție preferențial, privilegiat, pentru prelucrare, dar că el se află mai degrabă pe la mijlocul scalei decât la una dintre extremități.

J.-F. L. N. [A. A.]

→ ATENȚIE, ATRIBUT, CLASIFICARE, COMPREHENSIUNE, CONCEPT, EXTENSIE, NIVEL, SELECTIV, SELECTIE

◆ Bibliografie

Lindsay O.H., Norman, D.A., *Traitement de l'information et comportement humain. Une introduction à la psychologie*, trad. fr. Montréal, Éditions vivantes, 1980.

ABSTRACTIE REFLECTANTĂ

s.f. (fr. *abstraction réfléchissante*; engl. *reflective abstraction*)

■ **Noțiune introdusă de J. Piaget pentru a diferenția, de abstracția care vizează obiecte, un proces de abstracție exercitat de subiect asupra propriilor sale acțiuni și operații.**

Pentru a extrage dintr-un obiect o proprietate oarecare, forma sau culoarea sa, de exemplu, trebuie utilizate „instrumente de asimilare ce ţin de «scheme» senzorio-motorii sau conceptuale pe care nu obiectul le oferă, ci sunt construite anterior de către subiect” (Piaget, 1977). Abstracția reflectantă vizează tocmai aceste scheme. Subiectul procedează la o conceptualizare a activităților sale printr-o transpunere într-un plan superior a proprietăților acțiunilor sau operațiilor sale și a proprietăților organizării acestora. El elaborează astfel cadrele logico-matematice de asimilare* în care se vor putea organiza alte acțiuni și operații asupra unor noi obiecte, în situații noi.

Abstracția reflectantă poate fi observată în toate stadiile de dezvoltare. Astfel, chiar și copilul foarte mic este capabil să rezolve o problemă nouă împrumutând anumite coordonări de la structuri deja construite în situații diferite. Trebuie să se facă o diferențiere între abstracția reflectantă și ceea ce Piaget numește „abstracție reflectată”, care ține de domeniul a ceea ce, mai general, este denumit „metacogniție”. În cazul acesta, este vorba despre o tematizare retroactivă, adică despre o reflecție a gândirii asupra propriilor sale activități cognitive.

G. P.-L. B. [A. A.]

◆ Bibliografie

Piaget, J., *Recherches sur l'abstraction réfléchissante*, E.E.G., vol. 35, Paris, P.U.F., 1977.

ABULIE

s.f. (fr. *aboulie*; engl. *aboulia* sau *abulia*)

■ Diminuare a voinței care duce la nehotărâre și neputință de a acționa.

Este o tulburare destul de frecventă la psihastenici și obsesionali. Sunt diferențiate (P. Foulquier) o abulie prin neputință a voinței, o abulie prin incapacitate de comportament rațional și paraabulii datorate unei obsesii ideative, o idee fixă impulsivă sau o fobie.

J. P. [A. A.]

ABUZURI SEXUALE

(fr. *sévices sexuels*; engl. *sexual abuse*)

■ **Rele tratamente care comportă afectări ale zonei genitale.**

Victimele acestor abuzuri nu sunt în stare să se apere fie din motive de inferioritate fizică, aşa cum se întâmplă în viol, fie din cauze psihologice, ca, de exemplu, atunci când este vorba despre acte incestuoase comise de un părinte asupra unui copil sau a unui adolescent ori despre abuzurile suferite de femeile bătute. Violențele fizice cu tentă sadică și atentatele la podoare la care unii pedofili îi supun pe copii sunt uneori însoțite de afectări sexuale care justifică sancțiuni penale.

M. A. [A. A.]

ACALCULIE

s.f. (fr. *acalculie*; engl. *acalculia*)

■ **Formă de afazie caracterizată prin pierderea capacitatei de a recunoaște sau forma cifre și simboluri aritmetice și de a efectua calcule matematice elementare.**

R. L. [A. A.]

ACCEPTABILITATE

s.f. (fr. *acceptabilité*; engl. *acceptability*)

■ **Caracter al unui enunț care este conform regulilor gramaticii (este numit *gramatical*), dar este totodată în mod firesc emis de cel care îl formulează și cu ușurință înțeles de cel care îl primește.**

Acceptabilitatea este legată de un model de performanță: ea depinde nu numai de conformitatea cu regulile gramaticii, ci și de condițiile psihologice specifice situației (memorie, atenție a subiecților) și de condițiile sociale (audibilitate sau lizibilitate a mesajului). În sfârșit, acceptabilitatea depinde de un anumit model de frază: în general, ea cere, oral sau în scris, enunțuri mai scurte.

R. L. [A. A.]

ACCES LA LEXIC

(fr. *accès au lexique*; engl. *lexical access*)

■ **Ansamblu al operațiilor prin care o unitate lexicală este activată în prezența stimулului corespondent. (Sironim *acces lexical*.)**

AMBIVALENTĂ

Respect pentru băiem și cărti
s.f. (fr. ambivalence; engl. ambivalence; germ. Ambivalenz)

■ Dispoziție psihică a unui subiect care resimte sau manifestă simultan două sentimente, două atitudini opuse față de același obiect, față de aceeași situație. (De exemplu, iubirea și ura, dorința și teama, afirmația și negația.)

Noțiunea de ambivalență a fost introdusă de către E. Bleuler, în 1910, în urma cercetărilor sale asupra schizofreniei, în cadrul căreia această tendință paradoxală îi apără în formele sale cele mai caracteristice. Apoi, S. Freud a folosit această noțiune, căreia i-a subliniat neconvenit importanța în diferitele registre ale funcționării psihice; și aceasta, atât pentru a explica unele conflicte intrapsihice, cât și pentru a caracteriza anumite etape ale evoluției libidinale, dacă nu chiar aspectul fundamental dualist al dinamicii pulsioniilor.

Coexistența, la un subiect, a unor tendințe afective opuse față de un același obiect ar induce organizarea anumitor conflicte psihice, impunându-i subiectului unele atitudini pe deplin contradictorii. În același sens, M. Klein evocă atitudinea fundamentală ambivalentă a subiectului în relația sa cu obiectul, care îi apare calitativ clivat într-un „obiect bun“ și un „obiect rău“.

În acest caz, iubirea și ura constituie una dintre opozițiile cele mai hotărâtoare în instaurarea unor asemenea conflicte.

Se pare că ambivalența este și un factor constitutiv legat de anumite stadii ale evoluției libidinale a subiectului, în care coexistă, într-un același timp, moțiuni pulsionale contradictorii. Ca, de exemplu, opoziția iubire-distrugere din stadiul sadic-oral, activitate-pasivitate din stadiul sadic-anal. În acest sens, ambivalența este astfel direct articulată dinamicii pulsionale.

Ideea unei ambivalențe intrinsec legate dinamismului pulsioniilor ar fi, pe de altă parte, susținută de caracterul opozitional al pulsioniilor însăși: pulsiuni de autoconservare – pulsiuni sexuale și, încă și mai clar, în dualismul pulsiuni de viață – pulsiuni de moarte.

R. L. [A. A.]

AMBLIOPIE

s.f. (fr. amblyopie; engl. amblyopia)

■ Deficit funcțional al sensibilității vizuale fără leziune optică aparentă.

Această slăbire a sensibilității poate avea variate cauze, congenitale sau toxice. Ambliopia *ex anopsia* se datorează folosirii inadecvate a unui ochi, în urma unui strabism sau a unui astigmatism necorectat.

C. B. [A. A.]

AMFETAMINĂ

s.f. (fr. amphétamine; engl. amphetamine)

■ Produs care stimulează vigilența, administrat odinioară în terapeutică, iar în zilele noastre utilizat adesea într-un cadru toxicoman sau ca agent de dopaj. Înscriindu-se, după cel de-al Doilea Război Mondial, într-un peisaj al unei societăți care facilitează productivitatea, amfetaminele constituie unul dintre instrumentele (rele) ale performanței*. (Este numit și *psihamină*.)

Amfetamina este cea mai importantă dintr-o familie de substanțe apropiate, din punct de vedere chimic și farmacologic, unele de altele, desemnate în mod general ca „amfetamine“ sau, popular, ca *speed* („viteză“ în limba engleză). Efectele acestor droguri sunt asemănătoare celor induse de utilizarea cocainei* sau a derivatului ei, *crack-ul**: stimulante și anorexigene.

Ușor de sintetizat în laboratoare clandestine (*meth-labs*), amfetamina este propusă amatorilor sub denumirea de *ice* sau *glass* (respectiv, „gheăță“ sau „sticlă“ în engleză americană, prin referire la aspectul alb-transparent al cristalelor sale) în forma ei bazică, care se evapora cu ușurință, și de *crack* sau *crystal* în forma ei de sare. În această ultimă formă, drogul este prizat sau injectat – utilizarea fiind dureroasă pentru mucoasa nazală sau vene. În forma sa bazică, el este absorbit prin inhalare, exact la fel ca și *crack-ul*, într-o pipă sau o țigărră. Asocierea cocainei cu amfetamina este, de altfel, răspândită.

Farmacologie celulară

Amfetaminele își exercită acțiunea directă asupra neuronilor* dopaminergici sau noradrenalinergici. Unele dintre ele dezvoltă o acțiune preferențială și aproape specifică asupra neuronilor serotoninergici (cum este cazul pentru *ecstasy**). În toate aceste situații, amfetaminele acționează asupra eliberării de neuromediatori: ele le deplasează din locurile lor de stocare (veziculele) și augmenteză masiv eliberarea lor în sinapsă. Amfetaminele „vidanjează“ celulele de conținutul lor în neuromediatori. Aceste stimulante ale trezirii epuizează, prin urmare, neuronii. Efectele lor dinamizatoare și anorexigene nu durează decât un timp – în care activitatea nervoasă a anumitor rețele de neuroni din creier* este amplificată prin mobilizarea, sub efectul drogului, a întregii cantități de neuromediatori disponibile în celulă.

Farmacologie clinică

Efectele administrării de amfetamine persistă în general timp de trei-șase ore: aşadar, sunt mult mai durabile decât cele ale cocainei (aproape o oră). Metamfetamina fumată provoacă efecte încă și mai de durată.

Administrarea de amfetamine expune la o serie de riscuri atât somatice, cât și psihice. Pe plan somatic, amfeta-

minele accelerează ritmul cardiac, de aici decurgând o hipertensiune arterială cu risc de hemoragii (creier, plămân) și anumite tulburări ale ritmului cardiac. Mai mult, ele au o acțiune vasoconstrictoare care agravează și mai mult hipertensiunea. De asemenea, ele accelerează ritmul respirator, dar dilată bronhiile.

Pe plan neuropsihic, amfetaminele reduc somnul sau, adesea, îl împiedică total. Într-o doză mică, ele induc temporar vigilență și aboesc senzația de oboseală. Determină și o anorexie. Efectele lor euforizante și stimulante sunt rapid următe de o fază de tristețe, cu iritabilitate, depresie, oboseală și, uneori, reacții de agresivitate.

Dependența fizică nu este decât rareori observată în cazul psihostimulatoarelor; dimpotrivă, dependența psihică este foarte puternică. Cât despre toleranță, ea nu este clar demonstrată. În cazul amfetaminelor, se observă totuși mai degrabă o creștere a frecvenței consumului drogului decât o augmentare a dozelor. În Franța, moleculele cele mai puternice sunt înscrise pe lista stupefiantelor începând cu hotărârea din 2 octombrie 1967 (exonerările de care beneficiau și care permiteau vânzarea lor fără rețete au fost suprimate încă din 1955), deși, la vremea respectivă, nu făcuseră obiectul unei asemenea înscrieri internaționale.

Intoxicația se traduce printr-o hiperactivitate dezordonată, însoțită de o stare confuzională, angoasă și, uneori, iluzii senzoriale (halucinații). Semnele somatici sunt numeroase: hipertensiune arterială, accelerare a ritmului cardiac (tahicardie) și a celui respirator (tahipnee), hipertermie, transpirație, midriază bilaterală, hipertonie generalizată, trismus, dureri abdominale, grețuri și vomitări. Acestui tablou î se adaugă o serie de manifestări psihice: stare delirantă acută, maniacă, paranoidă, însoțită de agresivitate (violență, suicid). Decesul poate surveni prin tulburarea ritmului cardiac, prin tahicardie sau prin spasmul coronarelor (infarct). Accidentele arteriale (hemoragie cerebrală sau pulmonară) sunt relativ frecvente.

S. P. și D. R. [A. A.]

AMIGDALĂ

s.f. (fr. *amygdale*; engl. *amygdala*)

■ Complex de nuclei situat pe fața internă a fiecărui lob temporal, într-o formațiune în croșet, denumită din această cauză „uncus“.

Acest nucleu subcortical face parte din sistemul limbic (→ limbic [sistem], fig.); are conexiuni reciproce cu hipocampul, talamusul și hipotalamusul. Complexul amigdalian intervine în elaborarea și în exprimarea emoțiilor.

G. S. [A. A.]

AMIMIE

s.f. (fr. *amimie*; engl. *amimia*)

■ Pierdere mai mult sau mai puțin completă a mișcării, care se observă în anumite afecțiuni neurologice, precum maladia Parkinson.

R. L. [A. A.]

AMINTIRE

s.f. (fr. *souvenir*; engl. *memory*)

■ Element al memoriei care se raportează în general la un eveniment sau la un episod anume.

J.-F. L. N. [A. A.]

→ EPISODICĂ (MEMORIE), SEMANTICĂ

AMINTIRE-ECRAN

(fr. *souvenir-écran*; engl. *screen-memory*; germ. *Deckerrinnerung*)

■ Tip de amintire, descrisă de Freud, care se raportează la copilărie și este caracterizată printr-o claritate aparte, o mare ușurință de evocare și un conținut aparent indiferent.

Ce anume ne guvernează alegerea operată printre evenimentele copilăriei noastre de către memorie? Ce înseamnă „a-și aminti“ și care sunt raporturile memoriei cu realitatea, visul și fantasma? Freud pornește de la contrastul dintre uitarea unor evenimente importante și păstrarea unor amintiri insignificante. Printre acestea, ce îi par ca fiind cele mai frecvente, Freud se ocupă mai ales de acelea care au, paradoxal, o calitate de senzație intensă, apropiată de halucinație. În 1899, le consacră un articol *Sur les souvenirs de couverture* (tradus tradițional în franceză prin amintire-écran) și află soluția paradoxului în natura de compromis a acestor amintiri: experiența trăită semnificativă candidată la amintire cedează în față unei rezistențe a subiectului de a o admite în istoria sa, dar obține totuși să fie reprezentată de o altă trăire, în mod voluntar banală, legată de elementul care nu convine prin substituire sau deplasare. Prin aceasta, amintirea-écran este de aceeași natură ca toate formațiunile inconștientului*.

Amintirea pe care Freud o ia ca exemplu (și despre care nu spune că este autobiografică) se remarcă prin caracterul extrem al anumitor detaliu: culoarea galbenă în relief a păpădiilor, gustul delicios al pâinii. Aceste detaliu trădează, prin satisfacerea aproape halucinatorie pe care o procură, falsificarea tendențioasă care le-a creat pentru a înlăci impresiile socante sau dezagreabile refulate. Pentru Freud, amintirea-écran este o fantasmă inconștientă transformată în amintire pornind de la o urmă mnezikă reală care-i iese în întâmpinare. Această urmă poate fi anteroară constituiri fantasmei, dar la fel de bine mai recentă și proiectată în mod retroactiv asupra ei. La modul mai general, nici o amintire nu este niciodată o reproducere exactă a unei scene percepute, aşa cum o dovedește prezența subiectului în-

susă în scenă. De altfel, există oare amintiri ale copilului sau este vorba mai degrabă despre amintiri despre copilăria noastră? În articolul menționat, concluzia lui Freud este că aceste amintiri sunt, în realitate, formate atunci când sunt evocate pentru prima oară și „o întreagă serie de motive, pentru care adevarul istoric este ultima grija, a influențat atât această formare, cât și alegerea amintirilor“.

Aceste fapte arată deplina diferență dintre memoria amintirilor și, de pildă, aceea a învățării pe care timpul o supune eroziunii sale. Anumite experiențe vechi de stimulare a cortexului în cursul unor intervenții chirurgicale care au provocat „depărări“ de secvențe trăite în continuu lasă să se presupună o memorie de un cu totul alt tip. Aceea a amintirilor noastre este discontinuă, tendențiosă după chipul și asemănarea istoriei oficiale a națiunilor și, mai ales, remarcabil de rezistentă în timp.

Freud evocă în două locuri o iluzie a memoriei la un pacient, Omul cu lupi*. Acesta era convins că i-a povestit deja o amintire din copilărie extrem de importantă, în care își văzuse, într-o scenă halucinatorie, degetul mic tăiat. Totuși, nu povestise decât următoarea amintire banală: îi spune unchiului său care pleca în călătorie să-i aducă un briceag. Freud vorbește aici despre o amintire-ecran într-o accepție puțin diferită: o amintire banală care ascunde o alta ar fi cea „adevărată“ (și nu o fantasmă imposibil de mărturisit). Amintirea adevărată revelează o trăsătură a structurii sale: refuzul castrării care se întoarce, din acest motiv, sub formă halucinatorie. O mare parte a curei acestui subiect se referă, de altfel, la fiabilitatea amintirilor pentru abordarea realității. și totuși, Freud încearcă să stabilească realitatea scenei primitive pornind de la un vis. Aceste scene reale nu sunt în general reproduse sub forma unei amintiri, ci „visarea este la fel de bine o aduce re-aminte, deși este supusă condițiilor nopții și formării visului“. Cu siguranță, visul este un ajutor mai sigur în ceea ce privește abordarea realului și, dacă i se întâmplă, rareori, să oglindească, asemenea amintirii-ecran, timpul mitic al unei juisanțe absolute, din el măcar ne trezim.

B. V. [A. A.]

AMNEZIE

s.f. (fr. *amnésie*; engl. *amnesia*)

■ Pierdere a memoriei care se manifestă mai ales prin imposibilitatea aducerii-aminte a unor experiențe trecute atunci când se încearcă evocarea lor.

Amnezia reprezintă o afectare serioasă a funcțiilor cognitive, care rezultă fie din leziuni cerebrale organice, fie dintr-o tulburare pur afectivă, traducând existența unor conflicte psihice.

Se disting *amneziei parțiale* și *amneziei totale* sau extensive. Printre *amneziile parțiale*, amnezia „electivă“ este în general psihogenă, fiind legată de refuzarea unor conflicte sexuale și frecventă la isteric; *amnezia lacunară* este caracte-

ristică crizelor comițiale, bufeurilor delirante și confuzionale și crizelor emoționale paroxistice, lăsând după criză o lacună în istoria subiectului; *amnezia posttraumatică*, ce survine după un traumatism cranian, blochează evocarea perioadei imediat precedente accidentului (de la câteva secunde la câteva minute înainte de survenirea acestuia).

Amnezeile totale sunt mult mai frecvente. Ele sunt, în general, evolutive și extensive. Sunt împărțite în două mari tipuri. *Amnezia retrogradă* se caracterizează prin imposibilitatea din ce în ce mai pronunțată de a evoca totul sau o parte dintr-un trecut corect organizat. Ea afectează, prin urmare, memoria de evocare, mergând de obicei regresiv, păstrând multă vreme, conform legii lui T. Ribot, amintirile cele mai vechi și cele mai încărcate din punct de vedere afectiv. *Amnezia anterogradă* sau *de memorare* se manifestă prin imposibilitatea de a fixa noi amintiri. Este o afectare a memoriei de fixare, legată în mod aproape constant de o tulburare generală a conștiinței și chiar a vigilenței, care perturbă prezentul și împiedică organizarea în trecut. Este, la limită, uitarea cu măsură, aşa cum poate fi ea observată în psihoza Korsakov, în cadrul căreia memoria de fixare suferă grave deteriorări.

Aceste două tipuri de amnezie se asociază adesea, mai ales atunci când starea demențială se agravează și când funcțiile cognitive sunt astfel global și grav perturbate: aceasta este *amnezia retroanterogradă* a demenței avansate, oricare i-ar fi natura și originea.

J. P. [A. A.]

AMOC

s.n. (fr. *amok*; engl. *amuck* sau *amok*)

■ Stare de exaltare emoțională cu tendințe impulsive spre omucidere și fugă sălbatică.

Trecerea la act este frecventă în cursul unei crize de „furie sangvinară“, urmată în general de o amnezie lacunară, ce poate aminti de un acces epileptic crepuscular sau de un bufeu delirant. De fapt, această stare acută care nu-i afectează decât pe bărbați pare să țină de condițiile culturale aparte ale Malaiziei (unde a și fost descrisă pentru prima oară) și ale Asiei de Sud-Est.

J. P. [A. A.]

AMODALITATE

s.f. (fr. *amodalité*; engl. *amodality*)

■ Proprietate a unui obiect perceptuat care nu este legată de o modalitate senzorială anume, prin opozitie cu aceea ce depinde în mod strict de una dintre aceste modalități.

Se spune despre o proprietate că este amodală dacă poate fi perceptă prin mai multe sisteme perceptive. Aceasta este, de exemplu, cazul formei, mărimii sau texturii unui obiect,